

СТАНОВИЩЕ

от **проф. Мира Цветкова-Арсова, дн**
щатен преподавател в катедра „Специална педагогика“ при ФНОИ на
СУ „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование

1. Педагогически науки, научно направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Автор: Хрисула Антопулу

Тема: „Модел за подобряване на социалното взаимодействие на ученици с аутизъм“

Научен ръководител: проф. дн Милен Замфиров

1. Описание на комплекта документи по процедурата за защита

Становището ми е изготвено въз основа на заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД-38-616/ 29.10.2024 г. по процедурата за провеждане на защита за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на дисертационен труд на тема „Модел за подобряване на социалното взаимодействие на ученици с аутизъм“, разработен от Хрисула Антопулу, редовен докторант по Специална педагогика с обучение на английски език с научен ръководител проф. дн Милен Замфиров.

Комплектът документи, предоставен ми на електронен носител, съдържа пълния текст на дисертационния труд на английски език, Автореферат на български език, CV на английски

език, списък с публикации и текстовете на публикациите по темата на дисертационния труд и др.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Хрисула Антопулу придобива бакалавърската си степен през 2009 г. по специалност „Предучилищна педагогика и образователно планиране” в Егейския университет в Гърция. През 2016 г. получава магистърска степен по „Образователни науки“ от университета в Никозия, Кипър. Зачислена е в редовна докторантура по специална педагогика през 2018 г. към катедра „Специална педагогика“ във ФНОИ на СУ „Св. Климент Охридски“. Отчислена е с право на защита през 2021 г.

От 2022 г. до момента Хрисула Антопулу работи като учител в предучилищна степен с деца със СОП. Работила е през годините и на други места, основно по специалността си предучилищна педагогика.

3. Актуалност на темата

Темата на дисертационния труд е важна, актуална и със съвременно звучене, имайки предвид високата численост на групата деца и ученици от аутистичния спектър, които са обект на изследването, и амбициозността на поставената задача да се разработи модел за подобряване на техните социални умения в условията на предучилищното образование.

В този смисъл е налице малко разминаване между темата на дисертационния труд, в която се визират ученици с аутизъм, и проведеното впоследствие изследване с фокус върху деца в доучилищна възраст.

4. Преценка на структурата и организацията на дисертационния труд

Дисертационният труд на Хрисула Антопулу се състои от увод, една теоретична глава, една глава с постановка на изследването, една глава с анализ на резултатите, дискусия, заключение, приноси, библиография, приложение в обем от 201 страници. Фактическият текст до Приложенията обхваща 189 страници.

В увода се посочва и защитава актуалността на изследваната тема.

Първа глава е теоретична и е озаглавена „Социално и комуникативно взаимодействие на учениците с аутизъм”. Тя се състои от пет параграфа, всеки от които с множество под-параграфи. В първия параграф „Аутизъм – неговите измерения и проявление в съвременното

общество и образование“ се дефинира аутистичния спектър, посочват се причини за появата му, очертава се диагностична картина и се прави опит да се очертае присъствието на тези лица в живота на обществото. Във втори параграф се посочват социалните характеристики на децата с аутизъм, а в третия параграф – техните комуникативни особености. Четвъртия параграф предлага описание на някои стратегии и подходи за подобряване на социалното и комуникативното взаимодействие при учениците с аутизъм, а в петия се прави обобщение. Тук основната ми забележка е, че навсякъде се говори за „ученици с аутизъм“, а впоследствие става ясно, че се визират предимно деца в доучилищна възраст.

Втора глава на дисертационния труд представя проведеното изследване. Добре формулирана е целта, издигната е една хипотеза. Изследването включва анализ на три реални случая на деца от аутистичния спектър на възраст 5-6 години (case-study) – две момчета и едно момиче. С тях са приложени структурирани групови игри (SPG) и е наблюдавано и проследено въздействието им върху социалните и комуникативните умения у трите деца с нарушение от аутистичния спектър. Програмата SPG, приложена в това изследване, е проведена с продължителност от 12 седмици до една година. Игровите сесии с децата се провеждат два пъти седмично и продължават между 30 до 60 минути всяка. Съотношението на децата от аутистичния спектър спрямо типично развиващите се връстници варира от 1:2 до 2:3 с цел осигуряване на достатъчно възможности за социално взаимодействие и за развитие на нови социални и комуникативни умения. Подбрани от автора са две теми за игри – „Градивни блокове (Building Blocks)“ и „Ресторант (Restaurant)“. Използвани са още Скрининг за аутизъм: Въпросникът за социална комуникация (Social Communication Questionnaire - SCQ), който се попълва от родителите и се състои от 40 въпроса, както и Скали за оценка на поведението: Профилът на социалните умения за аутизъм (Autism Social Skills Profile - ASSP), който е включен, за да бъде измерено социалното функциониране при децата, и се попълва от учители или други възрастни, познаващи добре детето, и която скала включва 49 въпроса. Включени са и социални истории, въпреки че за мен тяхното използване остава донякъде скрито и неясно.

Трета глава „Анализ на резултатите“ докладва за наблюденията и за състоянието на социалните и комуникативни умения преди прилагането на структурираните групови игри и след това. Освен сериозно и задълбочено качествено оценяване и описание, е извършена и статистическа обработка, като са потърсени статистически значими зависимости по отношение на Социална реципрочност (Social Reciprocity - SER), Социално участие/избягване (Social Participation/Avoidance - SPA), Вредни социални поведения (Detrimental Social Behaviors -DSB) и е преценено общото социално функциониране. Включени са графики,

показващи функционирането на детето на базово ниво (base-line) и по време на фазите на въздействие.

Следва дискусия, в която въпреки, че не е изрично посочено, става ясно, че хипотезата се потвърждава.

Липсват изводи, оформени като такива.

В заключението добре се финализират размислите по темата.

Следва Библиография с внушителен брой литературни източници, предимно на английски език. Включени са и съвременни литературни източници – от 2020, 2021 и 2022 г. което е важно, предвид множеството изследвания по темата на обучението и работата с деца и ученици от аутистичния спектър, което на свой ред е добро доказателство за познаване на най-новите тенденции по изследваната тематика.

В Приложение, започващо на стр. 182 и продължаващо до стр. 201, са поместени използваните скали, както и снимки на изследваните деца по време на провеждане на част от структурираните групови игри.

5. Приноси на дисертационния труд за науката и практиката

Приносите, които Хрисула Антопулу очертава, са оформени като общ текст и нямат отделна номерация. Би могло да се каже, че е оформен един принос в теоретичен план и един в практико-приложен. И двата приноса подчертават, че са описани в теоретичен аспект и са приложени структурираните групови игри (SPG), като по този начин е доказана важността и актуалността им от една страна, и е посочено как те могат да се използват в реални условия. Тук считам, че авторът е могъл малко по-детайлно и систематизирано да очертае приносните си моменти.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите по темата на дисертационния труд са четири, като три са самостоятелни и една е в съавторство с научния ръководител. Те имат пряка обвързаност като заглавия и текст с темата на дисертационния труд. Всички са в сборници с доклади от научни конференции на ФНОИ в годините 2019, 2020 и 2022.

7. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията, като той добре и в подходящ, синтезиран вид предава съдържанието и структурата на основния текст на дисертационния труд. Авторефератът е в обем от 43 страници.

8. Въпроси към докторанта

Имам два въпроса към Хрисула Антопули:

1. На стр. 132 е посочено, че като цяло приложените въздействия показват ефикасност и подобряват социалното включване и взаимодействие на трите деца от аутистичния спектър, като изключение прави Катерина. На какво според Вас се дължи липсата на по-добро социално участие при това дете?
2. Тъй като в темата на дисертационния труд става въпрос за модел за подобряване на социалното взаимодействие, какъв точно е моделът, който предлагате?

Заклучение:

Дисертационният труд на **Хрисула Антопулу** на тема **„Модел за подобряване на социалното взаимодействие на ученици с аутизъм”** е добре оформен в структурно и съдържателно отношение, като по този начин покрива изискванията на нормативната уредба в Република България, разписани в Закона за развитие на академичния състав и в Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на научни степени. Налице е актуалност на избраната тема, добра структура и организация, добре планирано и проведено изследване, количествен и качествен анализ и интерпретация на събраните резултати и данни.

Дисертационен труд недвусмислено показва, че докторант Хрисула Антопулу притежава необходимите теоретични познания по избрания от нея научен проблем, а така също и умения за тяхното организирано и последователно излагане. Докторантът притежава качества и компетентност за планиране и практическо провеждане на научно изследване, което включва анализ на три реални случая на деца с нарушение от аутистичния спектър, както и прилагане на скала и въпросник и проследяване на резултата от прилагане на структурирани групови игри за подобряване на социалното взаимодействие. Докторантът притежава и умения за анализ и интерпретация на научни данни и резултати в професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

Въз основа на всичко гореизложено, аз давам **положителна оценка** за дисертационния труд и автореферата, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и

научна степен “доктор” на **Хрисула Антопулу** в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

София, 13 декември 2024 г.

Изготвил становището:

(проф. дн Мира Цветкова-Арсова)